

A Műszaki Egyetemi Könyvtárak Nemzetközi Szövetségének feladatai és munkamódszere

Ismerteti a Műszaki Egyetemi Könyvtárak Nemzetközi Szövetségének céljait, tevékenységét, felépítését, munkamódszereit, kutatási és fejlesztési terveit, együttműködését más szervezetekkel.

1955-ben alapították meg azt a nemzetközi, nem államközi alapokon nyugvó könyvtártudományi egyesületet, amely a műszaki egyetemek és főiskolák könyvtárosi munkájának hasonlóságából indult ki, és az IATUL nevet viseli [1]. Az IFLA (International Federation of Library Association and Institutions = Könyvtáros Egyesületek és Intézetek Nemzetközi Szövetsége) még abban az évben elismerte 21. kongresszusán. 1986-ban 40 ország 150 könyvtára tartozott az IATUL-hoz. 1988-ban először tartotta szemináriumát egy szocialista országban, Magyarországon.

Az alapszabály

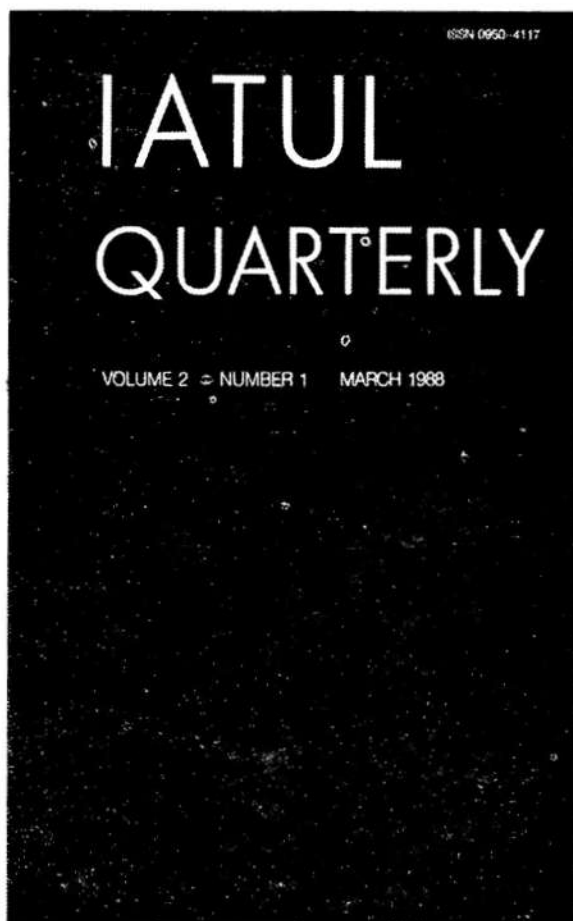
Az alapszabály 1985. október 24-én kelt legújabb megfogalmazása rögzíti az egyesület nevét, tagságát, vezető testületei, a konferenciák, szemináriumok és publikációk rendjét, a regionális csoportok felépítését, a kutatás és más tevékenységek támogatását.

Az IATUL *rendes* tagjai lehetnek azoknak az egyetemeknek és tudományos főiskoláknak könyvtárai, amelyeken a műszaki tudományi tanulmányokat doktorátussal lehet befejezni. (Magyarországon a budapesti, miskolci, soproni és veszprémi oktatási intézmények.) Azok a tudományos könyvtárak, amelyeknek jelentős természet- és műszaki tudományos állományuk van, az elnökség meghívására *rendkívüli* tagok lehetnek. Azok a természetes személyek és testületek, akik és amelyek az IATUL céljait és tevékenységét segítik, az elnökség meghívására *szavazati jog nélküli támogató* tagok lehetnek. *Társult* tagok – szavazati jog nélkül – lehetnek azoknak a főiskoláknak a könyvtárai, amelyeken a műszaki tudományi tanulmányokat nem doktorátussal, hanem diplomával, vagy más, az illető országban ennek megfelelő fokozattal lehet befejezni. A *tagsági díj* – 1987. december 31-i érvénnyel – 40 USD.

Az IATUL munkáját az *elnökség* irányítja, amely az elnökből, a titkárból, a pénztárosból, az első és második alelnökből, a kiadványok felelőséből, a regionális csoportok egy-egy képviselőjéből, valamint három további tagból áll.

Publikációk

Az IATUL széles körű publikációs tevékenységet folytat. 1987-től jelenik meg az Oxford University Press kiadásában az *IATUL Quarterly* folyóirat (1. ábra). Előzményei: az *IATUL Conference Proceedings* és az *IATUL Proceedings* sorozat, amelyekben a műszaki könyvtárak helyzetével és jövőjével foglalkozó fontos közlemények jelentek meg.

1. ábra

Konferenciák és szemináriumok

Az IATUL 1956 óta rendszeresen rendez konferenciákat és szemináriumokat, amelyeken a műszaki egyetemi könyvtárak fő problémáit vitatták és vitatják meg. Az 1981–1987-es időszakban megtartott rendezvények egyre inkább az aktuális feladatokra koncentrááltak. Olyan témákat tűztek napirendjükre, mint például:

- ▶ a könyvtárak mint a tudományos kommunikációs folyamat részei;
- ▶ az információforrások fejlődésének tendenciái és a könyvtárak gyarapítási, feltárási, tárolási és közvetítési feladatai, különös tekintettel a "szürke irodalomra" és a folyóiratokra;
- ▶ a felhasználók oktatása az online katalógusok és az automatizált információkereső rendszerek használatára.

Az eddigi tanácskozásokon megállapították, hogy a tudományos kommunikáció útjai még felderítetlenek, és a műszaki egyetemi könyvtárosoknak felelősséget kell érezniük e kommunikációs folyamatnak a természet- és műszaki tudományok információforrásaival kapcsolatos részéért. Itt különleges szerepet játszik a modern információs és könyvtári technológiák alkalmazása. E megfontolásokból kiindulva a következő konferenciákon és szemináriumokon az alábbi témák megvitatását tervezik:

- ▶ kölcsönhatás a műszaki egyetemek könyvtárai és az ipar között;
- ▶ a műszaki egyetemek könyvtárai közötti kapcsolatok;
- ▶ a természettudományi és műszaki könyvtárak információs szolgálatainak fejlődési tendenciái (ez az 1988-as szeminárium vezérgondolata);
- ▶ a felhasználók oktatása az online katalógusok és az online adatbázisok használatára;
- ▶ beszámoló egyes régiók könyvtárainak fejlődéséről.

Ezek a témák is jelzik, milyen feladatok állnak a 90-es években a műszaki egyetemi könyvtárak előtt.

Kooperáció más szervezetekkel [2]

A műszaki egyetemi könyvtárakban végzett munka egyre inkább magasan kvalifikált, interdiszciplináris jellegű tevékenység. Ebben a könyvtártípusban a hagyományos és a jövőbe mutató könyvtárosi teendők egységben jelennek meg az információs és dokumentációs tevékenységekkel, a levéltári és muzeális feladatokkal, valamint számos természet- és műszaki tudományterületen kifejtett tevékenységgel. Új technológiák vonulnak be a könyvtárakba és határozzák meg a szolgálat színvonalát. Mindezek miatt nagy jelentősége van a különböző szakmai csoportok képviselői közötti nemzetközi kooperációnak; így magától értetődő, hogy a különböző könyvtárosi egyesületeknek szorosan együtt kell működniük.

Az IATUL a maga részéről mindent megtesz az érintett nemzetközi, nem államközi szervezetekkel való, valamint a multilaterális államközi egyezményeken nyugvó kooperáció előmozdításáért, hogy el lehessen kerülni a munka megkettőzését és egysíkúságát.

Ez a törekvés elsősorban az IFLA vonatkozásában érvényesül. Az IATUL teljes mértékben támogatja a IFLA-t magprogramjai megvalósításában. 1986-ban a tokiói IFLA-konferencia alkalmából közös rendezvényen vizsgálták meg az információs technológiák hatását a könyvtárakra és a könyvtártudományra. 1987-ben a *brightoni* IFLA-konferencia alkalmából folytatódott ez a párbeszéd együttes ülésen, 1988-ban pedig a *sydneyi* IFLA-konferencia előtt tartotta az IATUL szemináriumát a könyvtári hálózatok kiépítéséről.

Időközben kialakultak az együttműködés formái az UNESCO-val és a FID-del is. Az IATUL-t 1986-ban felvették az *International Council of Scientific Unionsba* (ICSU = Tudományos Egyesülések Nemzetközi Tanácsa).

Kutatási tervek

Az IATUL alapszabálya előírja a kutatások támogatását is.

A vizsgálatok középpontjában az információforrások hozzáférhetősége áll. Elsőként a biológia területén kell elvégezni a megfelelő kutatásokat: több európai könyvtárban esettanulmányok fognak készülni a biológiai folyóiratok meglétéről és használatáról. A tervek szerint a munka a kémiai folyóirat-irodalommal és az elektrotechnika szürke irodalmával folytatódik.

Az IATUL-publikációkban visszatükröződnek az IATUL-tagok egyéb kutatási eredményei is konferenciajelentések, projektismertetések és áttekintő cikkek formájában.

Fejlődési tendenciák [3]

Az IATUL a következő években az eddiginél többet foglalkozik a modern könyvtári és információs technológiákkal, és ezeknek a szakkönyvtárakban való alkalmazásával, minthogy kulcsszerepet töltenek be a tudományos-technikai fejlődésben. Különös hangsúlyt kap:

- ▶ az adatbázisok kicserélhetőségének és az automatizált információkereső rendszerek hozzáférhetőségének előmozdítása;
- ▶ a tagkönyvtárak új információkereső rendszereinek és online eljárásainak bemutatása;
- ▶ a jövőbe mutató műszaki lehetőségek alkalmazása során szerzett ismeretek terjesztése;
- ▶ a felsőoktatási intézmények, kutatóintézetek és üzemek könyvtárai és információs intézményei közötti kooperáció elvének következetes érvényre juttatása;

- ▶ a műszaki könyvtárak lényegi munkafolyamataiban érvényesülő nemzetközi munkamegosztás, a nemzetközi csere ösztönzése és a szürke irodalom gyűjteményeinek fejlesztése, a kölcsönzési forgalom meggyorsítása a telex-összeköttetés és a modern másolótechnika révén;
- ▶ a hozzáférhetőség megvizsgálása az információforrások valamennyi típusát illetően;
- ▶ a használók oktatásának további korszerűsítése, különösen a mikroszámítógépes technika alkalmazásával.

A Veszprémi Vegyipari Egyetem Könyvtárában 1988-ban megrendezett IATUL-szeminárium kitűnően szolgálta ezeket a tendenciákat.

Irodalom

- [1] SCHMIDMAIER, D.: The history of the International Association of Technological University Libraries (IATUL). = IATUL-Proceedings, 8. sz. 1976. p. 42–45.
- [2] SHAW, D. F.: Science and technology librarians cooperate. = INSPEL, 20. köt. 2. sz. 1986. p. 85–89.
- [3] SCHMIDMAIER, D.: Tendenzen in der Arbeit der International Association of Technological University Libraries (IATUL). = Zentralblatt für Bibliothekswesen, 101. köt. 4. sz. p. 170–173.

Fordította: Szigeti Viktória

Beérkezett: 1988. V. 19-én.

TÁJÉKOZTATÓ

a 45. FID-konferenciáról és -kongresszusról
Havanna, 1990. augusztus 30– szeptember 7.

“Az információ erőforrás a fejlődés számára”

Szervezői: A Nemzetközi Információs és Dokumentációs Szövetség (FID)

Kubai Tudományos és Műszaki Információs Egyesület

Kubai Könyvtárosok Egyesülete

KTA Tudományos Műszaki Dokumentációs és Információs Intézete (IDICT)

Helye: Nemzetközi Konferencia Központ, Havanna

Témái: ▶ Az információ szerepe a gazdasági-társadalmi döntéshozatalban, információ az iparban, mezőgazdaságban, közegészségügyben és orvostudományban

▶ Napjaink információipara. Az információ mint a gazdasági, tudományos és technológiai információs folyamat része

▶ Információs és könyvtári szolgáltatások a tudomány, a technológia és az ipar különböző területein

▶ Új információs technológiák. Technológiaátadás és együttműködés a különböző fejlettségű országok között

▶ Nemzeti, regionális és nemzetközi információs politikák

Programja: Plenáris, bizottsági, kerekasztal- és speciális ülések, poszterkiállítások, szakmai látogatások.

Különböző FID-bizottságok találkozója, nemzetközi termék- és szolgáltatási kiállítás, érdekes programok a kísérők számára. A kongresszus hivatalos nyelve: angol és spanyol.

Jelentkezés: A szervezőbizottság elnökénél

Humberto Arango, az IDICT igazgatója

Tlx.: 511609 palco cu, Tl.: 312309

FAX: 228382

Jelentkezési lap: Ligeti Ádám OMIKK NKO, 382-875

MI AZ IATUL?

Az IATUL – International Association of Technological University Libraries = Műszaki Egyetemi Könyvtárak Nemzetközi Szövetsége – a könyvtárak egy csoportjának önkéntes nemzetközi szervezete, amelyben a tagintézményeket a könyvtárigazgatók és vezető könyvtárosok képviselik. A szervezet eléggé kicsi ahhoz, hogy a tagok egymással szoros kapcsolatokat építhessenek ki, ugyanakkor eléggé széles körű is ahhoz, hogy megfelelhessen a modern társadalmi, gazdasági és politikai élet szinte minden területén működő könyvtárak igényeinek. Emellett a tagok többsége nem csupán az egyetem oktatóinak, kutatóinak és hallgatóinak, hanem a környező ipari intézményeknek is nyújt könyvtári szolgáltatásokat. Az IATUL fő célja, hogy fórumot teremtsen, ahol a könyvtárigazgatók kicserélhetik véleményüket, tapasztalataikat a szakma időszerű kérdéseiről, és lehetőséget adjon arra, hogy problémáikat együttműködve oldják meg.

Az IATUL kitűnő példája a magas szakmai színvonalú és hasonló jellegű szolgáltatásokat nyújtó könyvtárak közötti eredményes nemzetközi informális hálózat kialakulásának. Az IATUL aktív részvételének lehetősége a tudományos és műszaki könyvtári hálózatban az 1971. évi UNISIST Report 7. ajánlásában fogalmazódott meg:

“Korunkban a jól szervezett tudományos könyvtári rendszert a tudományos információátadás lényeges elemének kell tekinteni. Az érintett nemzetközi és nemzeti szervezetekkel (IFLA, IATUL stb.) együttműködésben az UNISIST-nek törekednie kell arra, hogy meghatározza azokat az alapvető funkciókat, illetve működési szinteket, amelyeket az optimális működés érdekében a tudományos könyvtáraknak mindenképpen biztosítaniuk kell.”

Kétévenként az IATUL tagjait konferenciára hívja össze, a közbenső időszakban pedig szakmai kapcsolattartási, együttműködési fórumokat szervez. Az IATUL független szervezet, de szoros kapcsolatban áll az IFLA-val, amelynek nemzetközi tagja.

TAGSÁGI VISZONY

Rendes tag lehet minden olyan műszaki és természettudományos felsőoktatási intézmény könyvtára, amely képzési rendszerén belül lehetővé teszi a doktori fokozat megszerzését.

Hivatalos megfigyelő tagsági viszonyt létesíthetnek – az Igazgató Tanács felkérése alapján – azok a könyvtárak, amelyek műszaki és természettudományos állománya kutatási színvonalú (pl. nemzeti találmányi hivatalok könyvtárai, tudományos könyvtárak, tudományos múzeumok könyvtárai).

Az e két csoporthoz tartozó tagok a mindenkori tagdíj teljes összegét fizetik, és a tagság elé terjesztett bármely kérdésben szavazati joguk van.

Tiszteletbeli tagságot ajánlhat fel az Igazgató Tanács azoknak a személyeknek, akik kiemelkedő érdemeket szereztek a szövetség vagy a könyvtáros szakma nemzetközi szintű szolgálatában.

Támogató tagok lehetnek – az Igazgató Tanács felkérése alapján – azok a személyek és intézmények, akik egyetértenek az IATUL célkitűzéseivel, és speciális vagy általános programjaival azonosulnak.

Szavazati jog nélküli társult tagsági viszonyt létesíthetnek: a műszaki és természettudományok területén legalább egyetemi (M. Sc.) vagy ennek megfelelő szintű képzést nyújtó felsőoktatási intézmények könyvtárai, valamint a hasonló szakterületeken főiskola szintű (B. Sc.) képzést nyújtó intézmények könyvtárai azokból az országokból, amelyekben egyetemi szintű képzés nincs.

A tiszteletbeli, a támogató és a szavazati joggal nem rendelkező társult tagok a mindenkori tagdíj összegének felét fizetik.

A tagsági viszony létesítésére vonatkozó kérelmet az IATUL titkárnak kell benyújtani. A tagsági viszony a tagdíj befizetésekor lép életbe.

AZ IATUL SZERVEZETE ÉS ALAPSZABÁLYA

Minden teljes jogú tag jogállása egyenlő, és az alapszabály értelmében jogaik és kötelességeik egyenlőek. Az IATUL irányítását az **Igazgató Tanács** látja el, amelynek tagjai: elnök, titkár, gazdasági felelős, első és második alelnök, valamint három bizottsági tag. Az IATUL **elnökei** voltak: *dr. E. Hemlin*, Svédország (1955–62), *dr. L. J. van der Wolk*, Hollandia (1963–66), *dr. J. Mack*, USA (1966–70), *Prof. A. J. Evans*, Egyesült Királyság (1970–75), *Mr. G. A. Hamel*, Hollandia (1975–80), *dr. J-P. Sydlér*, Svájc

(1980–83) és dr. S. Westberg, Svédország (1984–85). Az elnöki tisztelet jelenleg dr. D. F. Shaw (Egyesült Királyság) tölti be.

REGIONÁLIS CSOPORTOK

Az alapszabály lehetővé teszi olyan csoportok megalakulását, amelyek tevékenységüket területi elv alapján szervezik meg. Az IATUL első regionális csoportja 1985-ben Észak-Amerikában alakult meg, a csoportot a tanácsban Mr. Jay K. Lucker, USA képviseli. Hasonló regionális csoportok létrehozását tervezi a csendes-óceáni területen, Ausztráliában és Ázsiában.

ÜLÉSEK ÉS KONFERENCIÁK

Az IATUL tevékenységének jelenlegi keretei a kétévenként rendezett konferenciák és szemináriumok, valamint a regionális ülések. Az utóbbi IATUL-konferenciákon közös érdeklődésre számot tartó kérdéseket tárgyaltak meg olyan témakörökben, mint a felhasználók oktatása, az online bibliográfiai szolgáltatások, az iparnak nyújtott szolgáltatások és a könyvtárak hatékonysága az elkövetkező évtizedben. Ezeken a konferenciákon – egyébként várhatóan is – nyilvánvalóvá vált, hogy egyidejűleg több könyvtár dolgozott ki megoldásokat ugyanarra a problémára. A benyújtott előadások közül több is tartalmazott olyan megoldást, amely a helyi igényeknek megfelelő kisebb változtatásokkal más műszaki egyetemi könyvtárakban is alkalmazható lehet. Az 1985. évi konferencia témája *Az információs erőforrások jövője a tudományos és műszaki fejlődésben*, az 1987-ben Helsinkiben rendezett konferencia témája pedig *A műszaki egyetemi könyvtárak és az ipar közötti együttműködés* volt.

SZEMINÁRIUMOK

Azokban az években, amikor nemzetközi konferencia nincs, az IATUL meghatározott témakörökben szemináriumokat rendez tagjainak és más érdekelt résztvevőknek. 1984-ben Delftben (Hollandia) és Cambridge-ben (USA) tartottak szemináriumot, 1986-ban pedig Campiègne-ben (Franciaország) és Hobokenben (USA).

KIADVÁNYOK

Az 1986. évvel bezárólag az IATUL-konferenciák előadásainak eredeti szövegét az *IATUL Conference Proceedings* c. kiadványban publikálták. Az IATUL Conference Proceedingsre gyakran hivatkoztak könyvtártudománnyal és információkereséssel foglalkozó cikkekben, többek között a LISA, az INSPEC és a PASCAL is referálta.

A Conference Proceedings-szel párhuzamosan jelent meg a mind általános, mind pedig speciális témájú cikkeket tartalmazó *IATUL Proceedings*. Az egyes számok anyagát téma szerinti csoportosításban – tematikus (cél)számok, általános számok és szemináriumi előadások – közzélték. Tematikus szám pl. a könyvtárközi kölcsönzéssel és a dokumentum-szolgáltatással foglalkozó 16. kötet.

1987-től e két kiadvány összevontan, *IATUL Quarterly* címmel jelenik meg az Oxford University Press kiadásában. A kiadvány előfizetési díját a teljes jogú tagok tagdíja magában foglalja. Az IATUL Quarterly szerkesztőjének neve és címe:

Dr. Sinikka Koskiala, Deputy Librarian
Helsinki University of Technology Library
Otaniementie 9
SF-02150 Espoo
Finland

SZAKIRODALMI NÍVÓDÍJ

1973-ban az Igazgató Tanács nívódíjat (**Essay Prize**) alapított, hogy ösztönözze a fiatal könyvtárosokat: publikáljanak az IATUL Proceedingsben, 1987-től az IATUL Quarterlyben. A díjat évente adják ki, az első díj összege 100 GBL, a két második díj összege pedig 25–25 GBL. A pályázatra benyújtandó cikkeket az IATUL Quarterly szerkesztőjének kell elküldeni (a szerkesztőség részletes tájékoztatást ad a pályázat feltételeiről).

A díjazott cikket az IATUL Quarterly közli.

UTAZÁSI ÉS KUTATÁSI ÖSZTÖNDÍJ

Az Igazgató Tanács ösztöndíjjal támogatja a tagkönyvtárak dolgozóinak az egyetemi könyvtárak vezetési kérdéseivel foglalkozó kutatómunkáját.